

„EDINOST“

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

„Edinost“ stane:

za vse leto gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta „ 3.— „ 4.50 „
za četrť leta „ 1.50; „ 2.25 „

Posamične številke se dobivajo v prodajnicah tobaka v Trstu po 5 nov., v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.

Na naročbe brez priložene naročnine se uredništvo ne osira.

EDINOST

Oglas in oznanila se računajo po 8 nov. vsakega v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obsegale navadnih vrstic.

Poslana, javna, zahvala, osmrtnice itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu Piazza Caserma št. 2. Vsako pismo mora biti frankovano, ker ne frankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravništvo Piazza Caserma št. 2. Odprte reklamacije o proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

• V edinost je moč.

Ob uravnanju vrednote (valuta).

I.

Kakor nam javljajo vesti z Dunaja in iz Budimpešte, so dogovori mej obojestranskimi vladami in raznimi bankirji in bankami gledé upeljave nove denarne vrednote v Avstriji, že dovršeni in v kratkem pride pred državni zbor dotična vladina predloga o zakonu, s katerim se uvede nova valuta. Poslednja se uveljavi menda že s 1. januarjem 1893. in sedanji goldinarji, desetice, dvajsetice, četrťaki in krajcarji denarje se mej staro šaro ter na njih mesto pridejo nove „krone“, deli iste in drobiž.

Ker je marisikomu že beseda „vrednota“ ali „valuta“ sama neumljiva, tembolj pa operacije z njo in razne njene vrste, hočemo tu povedati na kratko o vrednosti, nje pomenu, važnosti njene premembe in marsikaj drugega.

Vrednoto ali valuto zovemo državno odredbo, katera odločuje zakonito, iz katere obeh kovin, zlata ali srebra, se mora izdelovati denar in da je vsakdo obvezan ta denar sprejemati in oddajati v prometu za stanovitno ceno. To odredbo bi po naše imenovali vrednoto, a z latinskimi imenom valuto (n. Währung, angl. standart).

Denar izdeluje država navadno iz srebra ali iz zlata ali iz obeh ter n. pr. srebrni goldinar nima navadno tudi za isto stvarne vrednosti jednega goldinarja t. j. on nima v sebi tudi srebrno kovino, ki bi vredila cel goldinar, temuč nekoliko manj. Vendar je pa vsakdo, kdor se bavi v državi, primoran sprejemati srebrni goldinar kot polnoveljavni ter je na tak način podvržen posilnemu kursu srebrnjakov (Zwangscours). Toda k temu je siljen le kdor je državi, kjer je dotična valuta v veljavi.

Prebivalci drugih držav pa niso sitjeni sprejemati našega denarja za polno veljavo, temveč samo za ono svoto, kolikor realne vrednosti ima srebrnjak v sebi. Tako je namreč naš srebrni goldinar pri nas polnoveljavni, a drugod izven Av-

strije vredi stoprav okolo 74 kr., toraj za 26 kr. manj, nego pri nas. In kdor bi 100 srebrnih goldinarjev hotel drugod zameniti v zlato, moral bi pri vsacem goldinarju izgubiti gornji znesek, ako ni drugači uredjeno po posebnih mejdržavnih novčnih zvezah.

Zato se ravno kar opisana posilna vrednota zove tudi deželna vrednota, kajti ona je veljavna samo v dotičnej državi, dočim se drugod ravna po tečaju ali kursu.

Vrednoto delimo lahko v dve vrsti: a) jednovrstno in b) dvovrstno.

Jednovrstna vrednota je ali srebrna ali zlata; dvovrstna pa, ako kroži v enej in istej državi zlat in srebrni denar. Ako določi država, da bo de srebro tekoči denar, meri in ceni se vrednost raznega blaga in posestev s primerno kolikostjo srebra. Jeden dosedanji srebrni goldinar ima v sebi 11 $\frac{1}{9}$ gramov srebra.

Drobiž nima velike stvarne veljave, kajti desetice in dvajsetice kujejo se iz srebra, močno pomešanega z bakrom ali kako drugo kovino male vrednosti; prav majhno vrednost imajo krajcarji in četrťaki iz bakra, koji vsi se kujejo samo iz namena, da je možno premenjati goldinarje kot jednoto v stoterne dele.

Prava stvarna vrednost srebrnega denarja se začenja še-le pri $\frac{1}{4}$ goldinarju. Vendar se pa morejo v državi, kjer je v veljavi jednovrstna vrednota, kovati tudi denarji iz zlata, ali ne kakor tekoči denar, temuč samo za trgovske smotre; tem zlatnjakom država lahko naznači stalno ceno v srebru, vendar pa državljani niso primorani ta zlati denar sprejemati na mesto srebrnega.

Tako imamo v Avstriji nekake „napoleonore“ po 8 gl. v zlatu, katerih cena v srebru se vrti od 9 gl. 20 kr. do 9 gl. 50 kr. A na Ruskem n. pr. 1 polu-imperial, ki ima stalni kurs=5.15 rubljev v srebru (8 gl. 34 kr.)

Kadar se pa postavno določi, da se bode denar koval v zlatu, nastaje zlata vrednota ali valuta. Tekoči denar je

večkrat in o različnih prilikah ter z nekaterimi izmed njih bil v dolgoletni prijateljski zvezi, doživel sem ž jimi marsikakšen prezanimiv dogodek, kateri še doslej ni prišel v javnost. Zatorej sem se nakanil, izpregovoriti danes o tem nekoliko besedij.

Razumeva se sam ob sebi, da se morem pri tem ozirati le na one znamenite možé slovenske, kateri so se že preselili v večnost; kajti razpravljati o živih še možéh, bilo bi pri naših premalenkostnih razmerah pač neprevidno.

Ali to pa moram pripomniti takoj, da vas tukaj ne mislim nadlegovati z naštevanjem suhoparnih podatkov životopisnih, temveč navesti vam hočem zgolj nekatere označujoče poteze iz življenja dotičnih mož. In da se izognem brezpotrebne mu ugibanju, kateremu izmed njih bi prisodil večjo ali manjšo prednost, porazvrstil sem njih imena po alfabetnem redu.

Po tem pravilu pričnem — za uvod svojemu berilu — z možem, katerega ime nosi na čelu prvo pismenko naše azbuke. In ta mož je:

tedaj samo zlati denar in vrednost vsega blaga in stvari meri in ceni se po tem zlatem denarju. Tako ima n. pr. en sedanji avstrijski dukat (4 gl. 80 kr. v zlatu) 3.49 gramov zlata vsebine, nemška marka 0.355 gramov, 1 komad za 10 ital. lir (4 gl. 5 kr. v zlatu) 3.2258 gramov zlata itd.

Poleg zlatega denarja se v državah z zlato vrednoto sme kovati tudi srebrni denar, a ta le kot nekaj drobiž, ker se iz zlata tako drobnega denarja ne more kovati. Na Nemškem imajo marko, na Angleškem šilinge, na Francoskem franke itd. Ta denar se v teh državah mora sprejemati samo za menjavo in do določenega iznosa.

Dvovrstna ali mešana vrednota (bimetalizem) je ona, kadar se odredi, da je v kakej državi srebrni in zlati denar isto tako veljavno vredstvo za plačevanje. Tedaj je v tej državi v novem obziru srebro enakoveljavno z zlatom ter se morata zlat in srebrni denar jednako sprejemati in izdajati. Toliko srebrni kakor zlati denar sta tekoča, zakonita.

Razložili smo na kratko pomen in različnost raznih vrednot; omenili, da sti toliko jedna kolikor druga v raznih državah navadni, a v nekaterih državah upeljan je tudi dvovrstna veljava ter imata srebro in zlato novočno vrednost.

Prašamo pa sedaj: katera vrednota je primernejša? O tem prašanju se je že govorilo in prepiralo. Jedni so hvalili in še danes hvalijo zlato veljavo kot najboljšo, opirajoč se na stalnost cene zlata, dočim cena srebra zmirom viša in pada ter je jako nestalna. Enako predbacivajo zagovorniki srebrne vrednote prvim, da je tudi cena zlata nestalna in nezanesljiva.

Istina je, da je zlato večje vrednosti nego srebro; določiti bi toraj bilo treba, koliko je zlato vrednejše od srebra in ustanoviti stalno razmerje, valed katerega bi bili jednako dobri toliko zlata kakor srebrna valuta.

Ambrožič Fran,

doktor vsega zdravilstva in bivši mestni fizik Ljubljanski. Mož sicer ni bil poklican prorok v slovenskem Izraelu, niti se ni odlikoval z nesmrtnimi čini na kulturnem mejdanu; ali on je bil človek, katerega je veselilo živeti. Rodom Ribničan, bil je dokaj dovtipen, dober pevec in veseljak v pravem pomenu besede, kakeršnih je vedno manje na zemlji. Poznal sem ga po licu kakih pet in dvajset let, preživel v njegovi družini marsikatero radostno uro in priznati moram, da ga nisem nikoli slišal jadikovati o tistem neslanem svetožalju, ki nam v novejši dobi greni vsakeršno veselje. Žal, da je bodrodušni mož legel v grob mnogo prerano, ker se ob zdravljenju drugih menda ni ravnal dovolj oprezno po starem latinskem geslu: „Medice, cura te ipsum!“ —

Po tem uvodu obrnem se k pravemu začetku svojega predavanja. Po istem azbučnem redu pride tu na vrsto najprej uvekovečeni „oče národa slovenskega“:

Dr. Bleiweis Janez, vitez Trsteniški. Tega preznamenitega vo-

Deželni zbor isterski.

X. seja dne 4. aprila 1892.

(Konec).

K § 11. govori posl. Flego: Ako bi večina poznala moč našega Krasa, ne bi smela sprejeti te osnove. Večina greši zelo. Preskrbeti bi morala raje kruha onim revežem. A obtežuje jih tako, da bodo drva dražja, nego bi se jih kupilo. Do zdaj pomogli so si bodi kako, da plačajo davke, od zdaj niti tega ne bodo mogli zmagovati. Ako hoče vlada na tak način poboljšati gozdove, naj pokrije troške država z deželo vred.

Posl. Jenko: Politična eksekucija! Na ta način torej naj bi se izterjavale plače. Vsaj se je vendar prepričala vlada, da je to nemogoče. To je bil prvi in glavni uzrok sedanjih težav. Vlada pohvalila je Podgrajsko županstvo, da je to odpravilo; izrekla je, da je zadeva konečno rešena, a zdaj hoče se vpeljati zopet stara zmešnjava. Kje je doslednost?

Občinam bode nemogoče izterjati plače za oskrbnika in za vse čuvaje in vse to za 3 mesece naprej in vplačevati dotične svote pri davkarskih uradih. Občine morale bi najeti posebne pisarje in posebne sluga za to. A kdo bode vse to plačeval? To bi bilo poleg vsega še novo breme občinam. Predlagam torej, da se 3. odstavek tega §. briše in da se mesto njega sprejme sledeče (čita): „Te prinese vplačevati morajo obvezanci v antecipatnih 3 mesečnih obrocih pri dotičnih občinskih uradih, od katerih prejemaajo plačo čuvaji v mesečnih postecipatnih obrocih.“

Kjer potrebno, pokrije naj se potrebščina z doklado na davke dotičnega gozdnega posestva, katero doklado imajo izterjati c. k. davčni uradi in izročevati jih občinskim uradom.“

Dr. Laginja obžaluje, da vlada k tej razpravi ni poslala svojega gozdnega referenta, da bi dajal pojasnila.

Po malem stilističnem popravku, na-

ditelja Slovencev, katerega pri današnji zmedenosti pogrešamo kaj občutno, videl sem od obličja do obličja prvič na začetku decembra meseca 1872. leta, ko sem se bil priselil v Ljubljano. Pozneje sem se bližje seznanil ž jim pri nesročnem svojem prijatelju, Josipu Cimpermanu, h kateremu je zahajal pogostoma, in sicer kadar mu je imel kaj naročiti, bodisi kakšno slavnostno kantato ali pa kakšno strokovnjaško oceno tega ali onega slovstvenega proizvoda itd. Tu sem imel priliko spoznavati voditeljsko spretnost „očeta“ Bleiweisa. Kadar je bilo namreč izvršiti kakšno narodno delo, na primer, da se je imela prirediti kakša slavnost, ali izdati kakša knjiga, razdelil je stari Bleiweis vse dotične vloge izbranim sotrudnikom kar sam ter se v ta namen potrudil do vsacega osebno, ali pa mu je poslal pismeno navodilo. In na tak način so se jednaka podjetja izvrševala po jednotnem načrtu in po določenem vkupnem vsopredu, ne pa, kakor se dogaja zdaj, da ima vsak posamičen delavec na narodnem polji našem drugačen načrt, in vsaka stranka svoj poseben program. No, takrat je bil jeden voditelj, kato

PODLISTEK.

Spomini

na znamenite možé slovenske.

Čital Vatroslav Holc

v Čitalnici Tržaški dne 9. aprila 1892.

Na poti nemirnega svojega življenja, zlasti v poslednem desetletju, kar potujem križem domovine, prišel sem med raznovrstne sloje našega naroda. Občujoč pri tem, po navodilu svojega poklica, iskreno in svobodno s sleharnim človekom brez obzira na njega stan ali stranko, kate- terej slučajno pripada, seznanil sem se malone z vsemi znamenitimi možmi slovenskimi, delujočimi na tem ali onem polji narodnega razvoja. In takó sem v teku tridesetih let spoznal po obličji vse odličnejše naše pisatelje in pesnike, slikarje in podobarje, skladatelje in glasbenike, sploh vse umetnike slovenske, koliko jih je namreč v domovini, kakor tudi vse glasovite naše politike in rodoljube; s kratka: vse slovenske odličnjake, kar jih živi širom našega ozemlja. Ker sem z vsakim teh znamenitih mož posebej občeval osebno po

svetovanem od dra. Cleve, sprejme večina tudi §. 11.

K § 12. ki govori o rekurzih, oglasi se dr. Volarić in naglašja, da se nam hoče tu pomagati z birokratskim aparatom. S tem nastali bodo novi troški v korist odvetnikom itd., a vse brez koristi.

Večina sprejme tudi ta § s stilistično premembo posl. Babudra.

Ravno tako tudi § 13. in naslov zakonu, katerega stilistično popravi dr. Laginja, ki tudi nasvetuje, da se zaradi raznih popravkov odloži drugo čitanje zakona, kar pa večina ne odobri.

Dr. Dukić predlaga imensko glasovanje, kateri predlog je dovolj podprt z glasi same manjšine. Pri glasovanju sprejet je bil zakon v 2. čitanju s 17 proti 7 glasom. Veselost prouzročil je dr. Fragiaco, ki je, čuvši „ne“ na levi, izrekel: „no“, a potem hitel popravljal, da „si.“

Na enak način sprejet je zakon tudi v 3. čitanju.

Dr. Laginja konstatuje na to, da je zakon namenjen političnim okrajem Koper, Pazin in Volevsko, da pa nobeden zastopnikov teh okrajev ni glasoval zanj.

Po predlogu poročevalca dra. Costantinja odbije se še prošnja vdove Grini v zadevi zapuščine Pobar in sklone se seja.

XI. seja, dne 5. aprila 1892.

Dr. Lius čita zapisnik zadnje seje, kateri se odobri bez opazke.

Dr. Laginja interpeluje deželni šolski svet glede zahteve deželnega odbora, da naj bode učitelj za šolo v Fontanah usposobljen samo v italijanskem jeziku.

Predsednik izroči interpelacijo vladnemu komisarju.

Dr. Laginja interpeluje v istej zadevi deželni odbor.

Predsednik spravi interpelacijo in omeni, da je te dve interpelaciji uložil že dr. Štanger, da pa ja je umaknil, ko se je iz aktov prepričal, da niste opravičeni. Preide se na dnevni red.

Dr. Bubba poroča o proračunu deželne zaklade za 1892.

V generalni debati govori prvi

Dr. Laginja: Omejil se bodem na kratke opazke, iz katerih bode razvidno, da mi ne bomo glasovali za proračun.

S proračunom pooblaščuje se deželni odbor, da potrosi dovoljene svote, a ne, da jih prekorači, ako ne v silni potrebi. Naš deželni odbor pa prekoračuje v posameznih rubrikah proračun, ne da bi mogel to opravdati.

Vsaj pa tudi naš deželni odbor ni avtonomna oblast, on je točna, verna, pretirana slika ene stranke. Ako bi bila večina odsev volje naroda, mi bi se pokorili in priznali bi, da je to stanje pravo.

A mi vemo, da je od početka ustave do danes vsaka volitev krivica.

Preveliko je število poslancev velicega posestva, katerega v Istri nimamo v onem pomenu, kakor po družih deželah. Veliko posestvo pri nas je nezatno število družin, od katerih jih mnogo niti ne prebiva v deželi. Za deželo sploh nimajo nikacoga zanimanja ali zasluge, nego interes za svoje posestvo in da plačajo določeno svoto davka. In teh 100 družin volijo 5 poslancev v deželni zbor! A na tisuče in tisuče družih posestnikov pride po samo eden poslanec. To je vendar velika krivica! Posamezni volilci, ki plačajo manj od 100 gld. davka in ako tudi plačajo 99 gld., ne pripadajo k velikemu posestvu in morajo se pridružiti 499 družim, da volijo — ne poslanca — nego stoprav volilnega moža!

Italijanom je na ta način zagotovljena večina v deželnem zboru, a upamo, da ne za vselej. Ta večina ima že 80 let priliko, popraviti krivico, deželni volilni red, pa tega ne stori.

Proračun pa tudi ne odgovarja razmeram in zato načelno ne moremo glasovati zanj. A tudi to bi se dalo potrpeti, da bi deželni odbor postopal kot nepristranska oblast, kar pa ni. Posebno v zadnjem času, ko so ostreje borbe narodnosti, katere morejo samo koristiti, ker se neče vzeti nič Italijanom, pač pa pridobiti Slovanom novo krepot, greši deželni odbor zelo na nepristranost. V kratkem: ne prizna nam jezika, ne prizna ravnopravnosti. Kot o b l a s t bi moral to pripoznati in nastale bi druge razmere. Da smo Slovani zaostali, ni naša krivda, nego to so zagrešile baš razne oblasti.

Videli smo, s kako pristranostjo se dele štipendije. V Gorici n. p. daje se vsaj vsacemu pol. A pri nas doživeli smo lani grozno izkustvo, da od več tisoč goldinarjev se ni dal naši mladini niti krajcar.

Deželni odbor zahteva od cestnih odborov in občin italijanske prevode njihovih hrvatskih ali slovenskih ulog. 30 let obstoji naredba, da morajo deželni uradniki poznati deželne jezike, a ta se popolnem prezira.

Glede na posamezne veje, našel bi na vsaki točki proračuna krivico, na katero opozarjamo že skoro 10 let; odveč bilo bi torej spuščati se zopet v podrobnosti.

Očita se nam, da smo šli predaleč v narodnem pogledu. Pravite, da tako ne more naprej. Tudi mi trdimo, da ne more. Zakaj pa deželni odbor, naš pooblaščenec, ne išče načina, da bi živeli kot bratje ali vsaj kot dobri sosede? Sporazumni smo, da naj to vprašanje prouči. Zjednačita naj se jezika, pa bode mir. A deželni odbor stoji na krivem stališču, da mora italijanski jezik edini nadvladati.

Izjavljam torej kot pravi sin te de-

sivoglavi očaj ondu za gledališkimi kulisami ter me poljubil na čelo. No, jaz se ne prištevam sicer tistim nerazsodnejšem, ki poklekujajo brezsmiselno pred narodnimi maliki, ali izpovedati moram, da me je ta nepričakovani Bleiweisov čin prešinil z nekim svetim čuvstvom. Zdelo se mi je, da se me je v njegovem poljubu dotaknil sam génij Slovenstva in dokler me ne mine spomin, ne pozabim onega slovesnega dogodka. —

Na tretjem mestu po azbučnem redu spominjam se znamenitega moža, katerega ste nedavno zanesli tija venkaj k sv. Ani, in to je:

Cegnar Fran,

izvoljeni miljenec pesniških Modric slovenskih. Tega preblagega moža spoznal sem po licu tukaj v Trstu v spomladi 1882. leta. Prišedši v znano gostilno „Pri lepi vdovi“, sedem k dolgi, poprečki stoječi mizi na gorenjem konci pred kuhinjo. Ondu je sedel sivolas gospod srednje postave, puhajoč zadovoljno dim svoje smotke v zrak. Ko ga pozdravim in se mu predstavim, pove mi tudi on svoje ime ter me povabi v svoje obližje.

žele, kot rodoljub in — ako hočete — kot vaš prijatelj, da doprinesemo patrijotični čin, ako glasujemo proti proračunu:

Posl. Mandić: Proračunske razprave niso samo za to, da se ali ne dovolijo zahtevane svote, nego pri njih pregledati treba splošno politično stanje, stanje zunanje in notranje politike.

S centralno vlado se ne moremo sprizjantiti. Ona zvezala se je s svojimi nasprotniki. Sklenila je z njimi trgovinske pogodbe, katere nas ubijajo. Vsled te nenaravne zveze goji se tudi militarizem, kateri tudi vse zatira.

A tudi v notranji politiki se nimamo hvaliti, kajti naša vlada podpira povsod močnejega, ako pa tega ne more, vsaj Nemca in Italijana proti Slovanu. Njena zasluga je, da smo mi tu robje, a vi gospodari. Centralna vlada izjavila je sicer, da bode po želji vladarja napravila mir. Tak nalog da ima tudi namestnik Primorja. A kako ga izvršuje? Vseh nas je 659.000. Po pristranskem popisu nas Slovanov v Primorji ni 400.000. Ali, da bi nas bilo pravično popisovalo, naštetih bi nas bili morali več in Italijanov ne bi ostalo niti 200.000. C. k. namestnik pa ne pozna ni besedice jezika naroda, katerega ima vladati! Z vsa odločnostjo torej ugovarjamo, da se nas tako prezira. In ta namestnik niti nima samostalnosti, ker v mnogih vprašanjih vpraša vas Italijane za vaše menenje in potem postopa! Tako vpraša vas kot predsednik deželnega šolskega sveta, kadar hoče kaj proti nam podvzeti. Tako tudi v družih vprašanjih. Na vaše priporočilo je imenoval znane občinskega zdravnika za Buzet, a nadejam se, da ga bode moral odpustiti na vašo in svojo sramoto.

Na naše hrvatske in slovenske interpelacije odgovarja vlada v italijanskem jeziku, svoje zakonske osnove predlaga deželnemu zboru samo v italijanskem jeziku — to je vendar ekletantna negacija vsake ravnopravnosti.

C. k. namesnik pokazal se je pri zadnjih volitvah nam protivnega. Kaj se je vse dogajalo v Poreču, v Vrsaru, v Savičentu itd.! Delalo se je po načinu, kakor l. 1883 na otocih in še huje. Oni, ki so to izvajali, ki so vam bili na roko, oni niso to delali samostojno, nego imeli so naslog od zgoraj. V Savičentu bila je volitev pravilna, a šli so vaši v Trst in namestnik dovolil je, da se z nova vrši. Misli je, da se vam bode v drugič posročilo zmagati. On je imel toliko večji razlog tako postopati, ker je izjavil, da bi tudi on glasoval za vašega kandidata. A vendar se mu ni posročilo, kajti narod veruje več nam, nego vam.

Samo še nekoliko besed o vrhovnej vladi. Nje podrejeni niso bolji, da še

„Misli sem sicer že odriniti domov, pa ker ste prišli vi, ostanem še tukaj!“ reče prijazno ter pomoli kletarici svoj „kvartinček“, reka:

„Marička! Dajte mi še vina, ali samo pol litra!“

Po teh šaljihvih besedah začela sva se razgovarjati, povsem neprisljuno in prostodušno kakor dva dolgoletna znanca, dasi se nisva videla do tistega trenutka še nikdar. O čem sva govorila tisti večer, ne vedel bi vam povedati; toliko pa se spominjam, da je bila polnoč, kakor bi bil trenil, čeprav se je najin pogovor pričel že ob osmi uri . . .

Videl sem vrliga moža potem še dvakrat v isti gostilni, preživel torej v prezanimivi njega družini jedva nekoliko ur, ali prikupljivo bitje njegovo se mi je vtisnilo v trajni spomin! Jako blagodejno je uplivala na človeka, govorečega z jim, znana njegova iskrenost in ljubeznjiva preprostost. Kaj lepo se mu je tudi podajala tista, tako zvana „lovska latinščina“, s katero je rad kratkočasil svoje poslušalce. Kratko in malo: pokojni Cegnar bil je pri vseh izrednih zaslugah svojih jako oskro-

huji. Okrajni glavarji niso naši in ravno tako ne razni komisarji, ki mnogokrat nadkriljujejo celo glasovitega Tiberija.

Niti se ne moremo pohvaliti s sodstvom. Ne dotaknem se njih pravorekov. A nekateri teh pravorekov v Trstu in v Rovinju morajo neugodno uplivati na narod. Sodniki ne sodijo več samostalno, nego po uplivu in tako mora prenehati vsako objektivno razsojevanje. Okrajni sodniki mnogokrat niso naše narodnosti. A sodnik je tudi človek in kot tak lahko posluša onega, ki mu je po narodnosti bližji. V Bujah, kjer se z vsa silo italijanči, a ni še vse poitalijančeno, ne razumejo našega človeka, kadar pride k sodišču.

In kako je nižje osobje! Konceptni uradniki tožijo se sami, da ne morejo zadovoljevati svojim dolžnostim, ker nimajo pisarjev, zmognih jezika.

Kako se izvaja svoboda tiska? Kot novinar imam bridkih skušenj, posebno iz časa zadnjih volitev in potem. Po več številkih naših listov se je zaplenjevalo po vrsti in sicer vedno brez pravega uzroka. Tu je samo dvoje mogoče: ali cenzor ne pozna jezika ali pa dela iz zlobe.

Vzvišena je institucija porote. A ona nam ni blagonosna, nego mora. Mi se je bojimo, kadar nam je stopiti pred njo, posebno v tiskovnih zadevah. Ne govorim „pro domo“, nego samo navajam, da bodem moral v kratkem zagovarjati se pred italijansko poroto. Kaj bi rekli vi, da pridete pred hrvatsko ali slovensko poroto? (Dr. Laginja: Naši bi jih oprostili!) Pri sedanjih razmerah jaz moram biti obsojen, kajti italijanski „liberalni“ listi pisali bodejo par dni prej po svoje o meni in tako uplivali na italijanske porotnike — pa je dovolj.

Kaj naj rečem o šolstvu? V Ljubljani stavili smo svoje zahteve glede Zagrebške univerze ali da bi se nam vsaj doma kaj preskrbelo. A vlada je gluha za vse to. Naša mladina ne more v Zagreb, ker jej ne velja druga državna skušnja. A težava je tudi, ker ne dobi podpore, niti državne, niti deželne.

Mi smo mnogobrojno pleme, pa nimamo nobene srednje šole. Nedavno govoril sem o tem in ne bodem ponavljal. A povdarjam, da je to stanje največje nasilje in krivica.

Tudi o narodnih šolah govorilo se je že mnogo in torej teh samo omenjam.

Na čelu dežele je častit starec, katerega privatno spuščajemo, a na njegovem mestu obsojamo ga kot strankarja. On ne pozna našega jezika niti toliko, da bi nam odgovarjal. Torej ne pripoznamo, da bi bil na svojem mestu.

Obsojamo ravno tako deželni odbor, o katerem je toliko pritožb. Poznavajoče njegovo strankarstvo, nas niso frapirale njega izjave, da ne bode odgovarjal na

men mož, pri katerem ni bilo niti sledu o tistej domišljavej nadutosti, s katero se čisto napihuje kak golobrad hribolazec na slovenski Parnas. —

Četrtega izmed znamenitih Slovencev po azbuki imel bi vam imenovati moža, kateri je svoje dni provzročil mnogo krika in prepira med nami, in to je bil:

Dr. Costa Etbin.

Ker pa je italijansko njega ime istotako pozabljeno v Slovincih, kakor njega svojedobno delovanje, oprostite me vsakršnega opisovanja nesimpatičke njegove prikazni. Videl sem ga v teku leta 1873. malone vsak večer v restavraciji „Čitalnice“ Ljubljanske, slišal ondu do sitga hrčeči njega glas in še danes, po preteku dvajsetih let poloti se me nek boleštni nemir, ko se spominim nanj. Govoril nisem nikoli z jim niti jedne besedice in storil mi ni trohice žalega, ali dozdeva se mi: če bi ga srečal kedaj tam na onem svetu, da bi se mu izognil še tamkaj! — Sicer pa upam, da nam promilostivi Bog po smrti odzame vse pozemeljske slabosti. —

(Dalje prih.)

naše interpelacije. Drugod, kjer so mešane narodnosti, postopa se vse drugače. V Gradci n. p. stavlja je dr. Dečko slovensko interpelacijo. Predsednik, ne poznavajoč jezika, dal jo je preložiti na nemščino in odgovoril je na njo.

Naše glavne pritožbe so proti vladi, v kateri imate vi Italijani mehko zaslombo. Obsojamo vas, a s tem obsojamo toliko ostreje vašega gospodarja — c. k. vlado. —

Generalna debata se sklene in preide v specialno.

K 1. rubriki: „troški zadeželnih zbor,“ govori dr. Volarič: Moji izjavili so že, da bomo glasovali proti proračunu. Ponavljam to, kajti držimo se gesla:

Čvrsto stoj na svomu pravu
Pa i tebi bilo kad

Glede stenografov stavljam predlog, opiraje se na §. 40 poslovnika, po katerem mora se zabeležiti vse, kar se govori in dogodi v zboru. A naši govori se ne beležijo. Vi hočete biti liberalni. Proti nam niste. To svobodo, ki jo zahtevate za-se, odrekate nam. Ako bi prišlo do sloge, ako bi vi cenili svoje, a nam pripoznali naše, pa bi se sporazumeli. —

Italijanskemu listu daje se podpora, ker prinaša obravnave deželnega odbora. Dobro in koristno je, da se dozna, kako deluje deželni odbor. A to moramo doznati tudi mi, ne samo Italijani. Torej treba je prijavljati tudi v našem listu in v našem jeziku. — Prečita torej predlog v tem smislu in ga izroči predsedništvu (Na levici: Dobro! Živio!) (Konec prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

Odnosaji na Českem postrujejo se od dneva do dneva, kajti vlada hoče administrativnim putem izvesti vsaj jeden del spravnih predlog, to je, opredeljenje sodnih okrajev, kakoršno si žele Nemci. Dne 23. t. m. priobčila je nazreč „Wiener Zeitung“ naredbo pravosodnega ministra, tikajočo se osnove nekega okrajnega sodišča. Česki listi so radi te naredbe silno razburjeni, ker je vlada storila ta korak, ne da bi popred povprašala deželni zbor česki, kakor zahtevajo dunajske punktacije. S tem da je vlada celo kršila dunajske dogovore. „Politik“ piše tem povodom, da se je vlada s tem nepričakovanim korakom svojim izdatno približala — levici. Ako pa je tako, pričinja se za narod česki nova, preznamenita in usodepolna doba njega političkega razvoja. Temu odgovoru vladnemu na sklepe večine spravne komisije mora slediti tesna spojitev političkih strank naroda našega. Vlada sama se je ločila od punktacij, zato pa tudi drugi vdeležniki niso več dolžni, držati se dogovorov. Odslej bodi geslo vsem strankam, ne odložitev, ampak odklonitev dunajskih dogovorov. — Klub staročeskkih zaupnih mož je sklenil, da se njegova dva člana komisije za opredeljenje okrajev ne udeležujeta več pri obravnavah komisije, ker je zadnji odlok pravosodnega ministra prekršil pogoje, pod katerimi so staročeski člani ostali dozdej v komisiji.

Da vlada res nameruje izvesti „spravo“, potrdil je tudi minister Kuenburg v seji kluba združene levice. Mladočeski poslanci pa so izdali manifest na narod v obrambo proti nevarnostim, ki pretepo namerovanem opredeljenji sodnih okrajev.

Včeraj sešel se je zopet državni zbor. „N. Fr. Pr.“ objavlja vest, da pristopijo poslanci Bianchini, Dapar, Laginja, Perić in Spinčić mladočeskemu klubu kot gostje.

Poslanec Eim je interpeloval naučnega ministra radi postopanja proti profesorju Spinčiću, nasprotujočega državnim temeljnim zakonom. Interpelacijo priobčimo kasneje.

Minister Gautsch dobil je veliki križ Leopoldovega reda.

Vnanje države.

Kriza v Italiji. Nedavno smo bili priobčili novo ministersko listo italijansko, kakor so jo prijavi telegrami iz Rima. A tudi ta kombinacija se je izjavila, ker je zmešnjava silna. Vzrok zmešnjavi pa je zgotovila, da Italija ne more prenašati bremen, kakoršna jej narekajo — v Berlinu, in se vedno bolj pogreza v dolgove. Novega ministerstva niso mogli sestaviti, zato pa ostane vse pri starem, le finančni minister Colombo je žrtva viharja nevolje. Da je to naše menenje glede vzroka krizi opravičeno, dokazuje to, da je ministerski svet sklenil, pokriti deficit s prihranitvami 15 milijonov vatevši vojno upravo; 15 milijonov pa z davki, vatevši režijo za žvepljenke. Izredni vojaški stroški pokrili bi se z drugimi prihranitvami pri vojnem proračunu s tem, da se omeji okupacija v Afriki samo na Masavo. Menda se ne motimo, trdeč, da bodo te homatije uplivala v bližnji bodočnosti tudi na veliko politiko evropsko. Razsodni čitatelj izvestno razume, kaj smo hoteli reči.

A narhisti v Parizu nadaljujejo neizprosno grozno svoje delo. Dne 25. raztreščili so tisto gostilno, v kateri je bil vjet glavni njih vodja Ravachol. Gostilničarju stisli zdrobljeni obe nogi, več oseb je ranjenih.

Pravda proti Ravacholu in tovarišem se je že pričela. Generalni prokurator označuje obtožence kot navadne morilce ter zahteva za Ravachola in Simona smrtno kazen.

Rumunski parlament otvorili so dne 25. t. m. Vojni minister zahteva kredit 25 milijonov za nova oboroževanja in za gradnjo vojašnic.

DOPISI.

Iz Opatije, dne 24. aprila 1892 [Izv. poročilo.] Danes sklical je nas državnozborni poslanec veleuč. gosp. Vjekoslav Spinčić shod volilcev, da položijo račun o svojem delovanju. Ko so se sešli odposlanci z raznih strani, izvolili so na predlog tukajšnjega rodoljuba dr. Stangerja predsednikom današnjega shoda gosp. Slavoj Jenka, kateri je bil tudi predsednik volilne komisije o času izvolitve našega ljubljence državnim poslancem. Vlado je zastopal c. k. komisar dr. Manussi.

Veleuč. gosp. predsednik Slavoj Jenko zadovoljstvom konstatuje lepo število vdeležencev, akoprem je bilo raznih neprilik in pozove veleuč. gosp. Spinčića, da začne se svojim poročilom.

Nastane svečana tišina, katero pretrgajo frenetični „Živio — Spinčić!“ Ko nastane mir, začne naš dični poslanec in v kratkih potezah pokaže rodoljubno delovanje bivšega našega poslance Dr. Dinke Vitezica in omenja tudi knjige „Poslanice,“ v kateri je poslednji popisal svoje delovanje narodu v korist. A Spinčić hotel je nastopiti novo pot, hotel je, da njegovi volilci čujejo iz njegovih ust poročilo, in da mu osebno izrečejo svojo sodbo in svoje želje.

Izvoljen od svojih volilcev enoglasno, čutil se je obvezanega, da deluje po svojem prepričanju, po potrebah naroda, brez obzira na svojo osebo. Tako je vedno deloval, tako deluje zdaj in tako bo tudi deloval do zadnjega diha.

Prišel je na Dunaj in pridružil se je Hohenwartovemu klubu. Bil je sicer pozvan vsled sklepa javne seje polit. društva „Edinost“ v Tratu in shoda hrvatsko-slovenskih poslancev v Ljubljani, da deluje na to, da se osnuje klub hrvatsko-slovenskih poslancev in da svoje delovanje združi z delovanjem poslancev naroda českega. Toda prej, ko so se končali pogovori med slovensko-hrvatskimi poslanci, prej ko se je

prišlo do stalnega sklepa, vpisali so se mnogi brezpogojno v Hohenwartov klub, kar gotovo znamenjuje, da so nekateri prišli na Dunaj z vezanimi rokami. Prišlo je potem do nekake „hrvatsko-slovenske zveze“. Vender upanje, da bodo njegovi sobratje delovali po svojem prepričanju, ni ga zapustilo in za to je ostal z njimi pri očetu Hohenwartu. Znani so oni dogodki, v katerih je ekselencia Gautsch razžalil ves slovenski narod. Odgovoril mu je izvrstno poslanec Šuklje. Znano je zatiranje koroških slovencev, slabe šolske prilike na Štajerskem, Kranjskem, Goriškem in v Istri. Ves slovenski narod nima ene slovenske srednje šole. Hujše je še v Istri. O tej zadevi govoril je izvrstno poslanec Klun. Govoril je tudi poslanec Gregorič o postopanju raznih oblastnij, dotično uradnikov. Govorili so tudi poslanci: Gregorec, Pfeifer, Ferjančič in drugi, a naposled je vender večina poslancev „hrvatsko-slovenske zveze“ glasovala dosledno za proračun in predloge ministrov, posebno pa ministra Gautscha, in s tem je drugim dajala bič, da še nadalje tepo hrvatsko-slovenski narod. Obljubavala so se razna zadoščanja, se ve da le pod roko. A videč, da Gautsch ne prekliče svojih razžaljivih besedi ter da tudi od drugih ministrov ni prišlo nikako zadoščanje, uvidil je, da nima od sedanje vlade in od sedanjih svojih kolegov ničesa pričakovati. Govornik kritikuje dvolično postopanje Kluna in Šukljeta. Moral je zato izstopiti iz kluba, ker je videl, da samo škoduje narodnim interesom.

Kakor zastopnik Istre moral je vedno prikazavati prežalostne razmere v tej deželi. Imel ni posebne prilike, da bi v posebnih govorih pozdignil svoj glas, ampak storil je to potem interpelacij in spomenic, koje je izročil ministru-predsedniku. Da, vzdignil je takrat svoj glas in pokazal na nečuvno postopanje v Istri, a dobil je za odgovor — odpust iz c. k. službe. Kar je delal v Istri, bila je le njega patrijotiška dolžnost. Vodil je izletnike k razstavi v Zagreb in pozdravil je vse, h katerim je prišel. Naglasil je tudi potrebo, pravico in željo Hrvatov za združenje. Kajti krepka bode najboljša varstvo monarhiji Habsburžanov. To so njegovi grehi in za to dela pokoro. A to ne ovira njegovega delovanja, ampak za to idejo živi in umrje.

Z zadovoljstvom poslušali so volilci poročilo svojega poslance ter odločno odobrvali posamezne točke, a ko je končal odmevali so mu živiklici od vseh strani. Gospodje Robert Vlah, Ant. Stemberger in Dr. Stanger izrekli so mu v imenu volilcev svoje neomejeno zupanje in zahvalili se mu na požrtvovalnem delovanju.

Predsednik Jenko konstatuje lojalno postopanje poslančeveo in sklene shod z „živio“-klicem na presvetlega cesarja, kateremu je poslanec zvesto služil. — Da, bil je to slovesen dan!

Različne vesti.

Odbor političnega društva „Edinost“ ima v nedeljo, dne 1. pr. m. ob 10. uri predpoludne, svojo sejo v prostorih „Del. podp. društva.“ Gg. odborniki in njihovi namestniki naprošeni so, da se polnoštevilno udeležijo te seje.

Tržaški mestni svet imel je svojo sejo v ponedeljek ob 7^{1/4} uri zvečer. Po prečitjanju zapisnika zadnje seje objavil je predsednik, da je cesar potrdil sklep mestnega sveta, da se občinska doklada k davku na stanarino poviša od 16 na 17 od sto. Letni račun mestne plinarne se odobri; to podjetje je v prošlem letu doneslo 250.446 gld. 15 kr. čistega dobička. Upravni svet plinarne prosi dovoljenje, da sme dovoljevati starim onemoglim delavcem nekoliko pokojnine ter vsprejemati

druge moči na njihove mesto, ne da bi se s tem obtežil proračun. Vsprejela se je predloga toda brez dostavka, kar se dostaja proračuna. Temu dostavku protivil se je Rasovich, ker ne bi hotel, da novo vstopivši delavci dobe premajhno plačilo. Vsprejeli so potem predlog mestne delegacije, tikajoč se morskoga zdravnišča ter predlog stavbenega odseka, tikajoč se parceliranja južnega dela griča sv. Marije Magdalene spodnje.

Spomenik grofu Radeckemu odkrili so pretečeno nedeljo na Dunaju. Slavnosti so prisustvovali cesar z mnogimi člani vladarske hiše naše, mnogo vojaških in civilnih dostojanstvenikov iz vse države ter na tisuče občinstva. Njegovo Veličanstvo je pozdravil nadvojvoda Albrecht kot načelnik osnovalnega odbora. Nadvojvoda Albrecht je naglašal v svojem govoru, da je Radecky služil trem vladarjem, da je bil junak in domoljub, oče svojim vojakom ter zmagovalac v odločilnih bitkah. Ta spomenik da je znak hvalečnosti in požrtvovalnosti narodov, združenih pod žezlom vladarske hiše avstrijske. Njegovo veličanstvo je izreklo v svojem odgovoru prisrčno zahvalo vsem onim, ki so se trudili v ta namen, da se je postavil spomenik. Spomenik ta naj priča, da so zvestoba in udanost, vztrajnost in trudoljubivost, podprte po nerazrušljivem zupanju do združenih moči, tiste čednosti, ki so storile močne Radeckega in njega vojake na srečo domovine in vladarske hiše. Spomenik je blagoslovil vojaški duhoven Belopotocky ter se je izročil v varstvo občini dunajski. Njegovemu Veličanstvu predstavili so se tudi štirje prunuki pokojnega maršala. Cesar si je ogledal tudi veterane iz bojev leta 1848—1849. —

Tudi tržaško društvo veteranov udeležilo se je tega dne sv. maše ter priredilo zvečer banket v prostorih društva „Austria.“

Delavsko podporno društvo v Tratu pozivlje na občni zbor, kateri bode dne 8. maja t. l. ob 3. uri popoldne v dvorani Mally, (via Torrente 16.) Dnevni red: 1. Nagovor predsednikov; 2. Društvena kronika, poročila tajnik; 3. Poročilo denarničarjevo o računu za leto 1891. in poročilo pregledovalcev računov; 4. Poročilo gospodarjev in knjižničarjevo; 5. Prememba pravil. 6. Posamezni predlogi. (Taki predlogi se morajo odboru javiti 8 dni pred občnim zborom). 7. Volitev predsednika, 22 pravih in 6 namestnih odbornikov, v smislu § 19. in 24. pravil; pravico voliti imajo oni, kateri so prekoračili 18. leto, voljen sme biti le polnoleten ud; 8. Volitev 3 pregledovalcev računov za leto 1899. v smislu § 22. pravil; 9. Volitev 2 udov razsodišča. Odbor.

OPAZKE. Volilno pravico imajo le oni, ki so opravili svoje dolžnosti v smislu § 12. društ. pravil. Volitev se bode vršila tako-le: V soboto 7. maja zvečer od 7. in pol do 10. ure in v nedeljo dne 8. maja od 9. ure zjutraj do 1. popol. v društ. prostorih in popoldne od 3. ure do zaključka občnega zbora v dvorani Mally. Posebna volilna komisija nadzoruje volitev. Ta komisija bode sprejemala listke udov. Vsak ud, kateri hoče voliti, mora komisiji pokazati svojo knjižico. Voli se osebno, ne po oblaščenih. Ker je na dnevnem redu prememba pravil, opozarjamo častite člane, da absolutno treba, da sti navzoči dve tretjini članov.

Letni račun „Delalskega podpornega društva“ je od nedelje, dne 24. t. m. sem, na ogled v društvenih prostorih.

Vabilo. Opensko „pevsko in bralno društvo“ priredi dne 1. maja 1892. veselico na dvorišču g. Gorjupa na Opčinah sè sledečim vsprejemom: 1. I. Brajša: „Koračnica“, zbor. 2. Pagliaruzzi: „Stari hajduk“, deklamacija. 3. Knittl: „Žezulinka“, zbor. 4. Telovadba, izvršuje „Tržaški Sokol“. 5. „Domovina“, pomnoženi zbor. 6. Grandjean: „Brati ne zna“, burka v 1. dejanji. 7. „Gastronomična

